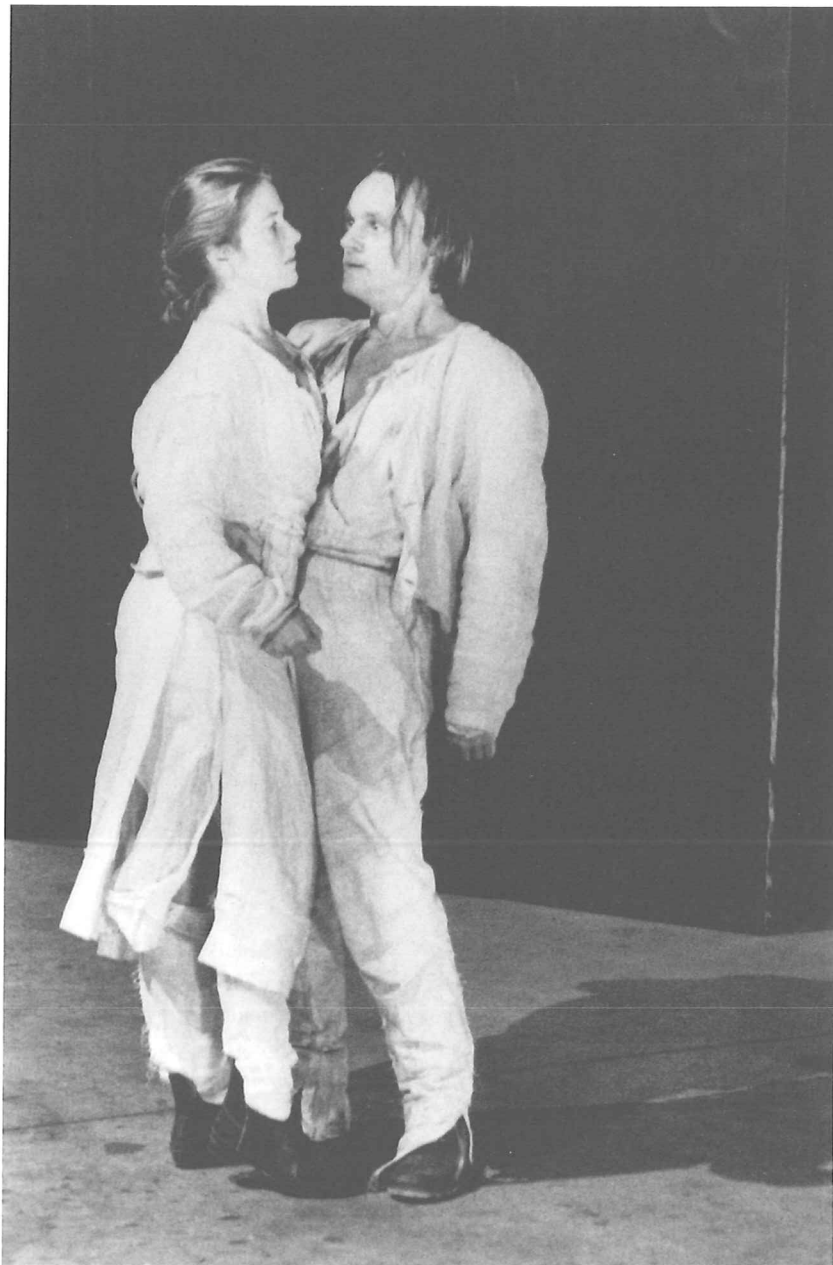

Een tribune kijkt uit op een geïmproviseerde, haast kale (off-) scène, representatief voor het consequente vermijden van naturalisme én vette symboliek in deze voorstelling. (Die soberheid wordt overigens doorgetrokken in de kostumering: iedereen draagt een bijna identiek gerafeld pak/kleed in bleekwit katoen met rubberen laarzen. Er schiet me een zin uit één van Büchners brieven te binnen: 'Ik vind in de menselijke natuur een verschrikkelijke gelijkheid'. Rechts loopt een lange groene scheidingswand schuin naar achter in een punt. Er zijn een vijftal deuropeningen in, die de doorboorde barrière vormen tussen een steeds wisselend binnen en buiten. De diagonaal naar achter toelopende muur creëert een quasi-meetekundig perspectief, waarin de personages al naargelang van hun positie op de scène heel groot en dichtbij en heel klein, want heel ver weg lijken. De dimensionele spanning wordt nog versterkt door de schaduwen op de hoge en naakte linkerwand, die door het licht, dat uit de vijf deuropeningen schijnt, in een reusachtig projectiescherm verandert.

Er moeten afstanden worden afgelegd, en niet alleen van achter naar voor en omgekeerd of van de ene kant naar de andere; het distantiegevoel werkt door op verschillende niveaus, tussen de acteurs, de scènes, de woorden. En dus ook tussen publiek en speelruimte. En tussen de immense ruimte en de tijd. Die tijd wordt door de ook nog in de speel- en spreekstijl beklemtoonde distantie somshaast ruimtelijk, voelbaar, creëert net geen verveling ('langzaam Woyzeck, langzaam') en versteent bijna tot sculpturale configuraties; dan neemt ze weer bezit van de ruimte, en trekt alles samen in één verslindend, moordend ogenblik dat met het opheffen van de afstanden ook zichzelf vernietigt.

Oratorium

Niets staat verder van een tranche de vie dan deze scenografisch zuiver gearticuleerde uitsnijding ('een taartpunt' schreef een recensent). Ze heeft iets abstract-wetenschappelijk-analytisch-formalistisch - de scène als meetkundig uitgespaard, meerdimensioneel speelvlak - én schept het hallucinante effect van vervorming, verminking, verdubbeling: een ruimte voor psychische vivisectie, het abattoir van de geest (lopen daarom alle personages met rubberen laarzen en in witte pakken rond?) Toch laat deze voorstelling zich niet vangen als metafoor voor innerlijke, al dan niet afwijkende psychische processen, zoals in de scenografie van Benoin (KNS, 1988). Innerlijkheid en uitwendigheid: de grenzen zijn net zo moeilijk vast te leggen als

Woyzeck, Theatergroep Hollandia / Ben van Duin

die tussen binnen en buiten, net zo ambivalent als de diagonale scheidingswand.

In die tegelijk nuchtere en unheimliche ruimte voltrekt zich de gewild lang uitgesponnen, streng gearticuleerde lezing van Hollandia. Er werd gekozen voor een eigen, zéér uitvoerige versie van het stuk, een bewerking van de vertaling van Janine Brogt: een compilatie van fragmenten uit de verschillende handschriften, waarin door Blokdijk naar het einde toe enkele dubbele scènes werden opgenomen. In meer dan één opzicht wordt de tekst van Büchner uitgevoerd als een partituur voor een getheatraliseerd oratorium. Dat heeft zeker te maken met de groepsscènes, die door Paul Koek als muzikale partijen worden behandeld. Door de gestileerde choreografie en dictie krijgen ze vaak het karakter van koorzangen. De muzi-

kaliteit van de hele voorstelling is nochtans niet te herleiden tot een van buiten af opgelegde, laat staan alleen maar omkaderende of illustrerende muzikaliteit. Ze groeit van binnen uit, uit de choreografie van de lichamen, uit de erotische spanning tussen onderhuidse zinnelijkheid van gestes, blikken, woorden enz. en de vervreemdende stiling, die het zinnelijke nergens doodt, nergens 'etherisch' (Knack) maakt, alleen maar erotischer.

De vaak luidruchtige groepsscènes (begeleid met oorverdovend slagwerk) contrasteren gewild met de intiemere scènes tussen meestal twee, soms drie acteurs, vooral met de scènes tussen Woyzeck en Andres resp. Marie, die door Betty Schuurman wordt geïnterpreteerd als een zelfverzekerde vrouw met een ingehouden en tegelijk tastbare erotische kracht, een mengeling van levensdrift